

la literatura, afirma a les memòries, no tindrien cap mena de sentit. També és allò que dota d'interès públic, avui, l'edició de llibres com aquests dos epistolars de quatre escriptors que ja han esdevingut part inherent de la nostra vida col·lectiva i personal perquè han contribuït capitalment a configurar-la en l'aspecte essencial que n'és una llengua i els espectres amb què ens conforma.

BIBLIOGRAFIA

- BENET I JORNET (2010): Josep Maria Benet i Jornet, *Material d'enderroc*, Barcelona: Edicions 62.
- OLIVER & MOLAS (2015): Joan Oliver i Joaquim Molas, *Diàleg epistolar il·lustrat*, Xavier García (ed.), Lleida: Pagès, 2015.

Aina Moll i Marquès

MARIA DEL MAR VANRELL BOSCH

Universitat de les Illes Balears

mm.vanrell@uib.cat

1. ARNAU I SEGARRA (2021): Pilar Arnau i Segarra, *Aina Moll i Marquès. Filòloga i activista per la normalització del català*, Palma: Edicions Documenta Balear; «Collecció Menjavents» 146.
2. MARÍ I MAYANS (2020): Isidor Marí i Mayans, *Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica*, Barcelona: IEC; «Semblances Biogràfiques».

L'octubre de 2020 la filòloga i investigadora Pilar Arnau (Vinaròs, 1964) va publicar una primera edició de la biografia d'Aina Moll (Ciutadella, 1930 - Palma, 2019), inclosa en la col·lecció «Biografies de mallorquins», fundada i dirigida per l'Ajuntament de Palma, que es va exhaurir en poc temps. Mig any després va sortir una nova edició de l'anterior, més completa, i publicada, aquesta vegada, per Documenta Balear amb la col·laboració de l'Institut Menorquí d'Estudis. En la nova edició s'hi varen incloure més fotografies i, a més, l'autora va ampliar els capítols amb informació d'alguns dels actes que es varen organitzar entre una edició i l'altra, com per exemple homenatges i conferències en diferents indrets de les Illes Balears i a Barcelona. Als annexos finals també s'hi va incorporar nova documentació, com ara una carta extensa que Aina Moll envià a la seva família des de París a final de gener del 1954; una carta dirigida l'abril de 1976 als funcionaris de l'Ajuntament de Palma, en què Moll argumentà la necessitat d'anomenar català a la llengua de Mallorca, i el pregó que va fer per la Diada de Menorca de

1998, entre d'altres. Arnau va elaborar aquesta biografia a partir de fonts diverses: entrevistes amb Aina Moll i també amb la seva família i amistats, manuscrits, fotografies, cartes, etc. Tant la primera com la segona edició de la biografia d'Arnau apareixen encapçalades per un pròleg d'Isidor Marí (Eivissa, 1949), que és l'autor de la segona biografia que ressenyaré i que va aparèixer només uns mesos abans de la primera edició de l'obra d'Arnau, el juliol de 2020. Aquesta altra biografia forma part de la col·lecció «Semblances Biogràfiques», publicada per l'Institut d'Estudis Catalans, en què altres membres de l'IEC de les Illes Balears, com per exemple Antoni M. Alcover i Sureda (1862-1932), Francesc de Borja Moll i Casanovas (1903-1991), Miquel dels Sants Oliver i Tolrà (1864-1920) i Marià Vil·langómez i Llobet (1913-2002), també tenen una biografia publicada. En aquest cas, es tracta d'una obra potser no tan basada en l'anàlisi de les fonts documentals, sinó més aviat en els anys de treball compartit i de col·laboracions que varen tenir lloc d'ençà d'aquella primera trobada casual entre l'autor i la biografiada l'agost del 1955 a Eivissa.

Aina Moll i Marquès. Filòloga i activista per la normalització del català és una obra d'unes 230 pàgines, que l'autora estructura en 38 capítols (sense incloure-hi ni el pròleg, ni l'epíleg, ni tampoc els annexos, els agraïments i la bibliografia) ordenats de manera cronològica i a partir de moments personals, acadèmics i professionals rellevants de la trajectòria vital d'Aina Moll. Així doncs, en el llibre hi trobam informació sobre la seva infantesa; la seva etapa com a estudiant; el viatge filològic amb el seu pare, la seva germana Cisca i Manuel Sanchis Guarner per a la recollida de dades de l'*Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*; els estudis a la Universitat de Barcelona i la seva formació de postgrau; l'obtenció de la càtedra de francès; els anys com a directora general de Política Lingüística a la Generalitat de Catalunya, etc. Arnau reproduceix, de vegades fins i tot amb fidelitat fotogràfica, tota una sèrie d'anècdotes i de detalls concrets del dia a dia d'Aina Moll, que permeten acostar-nos no només a la figura d'aquesta filòloga i lingüista, sinó també a l'època en què va viure, una època, no ho oblidem, en què no era gens habitual que una dona fes estades d'estudi i de recerca a l'estranger o que ocupàs llocs de responsabilitat i de presa de decisions. D'aquestes estades m'agradaria destacar-ne dues anècdotes, que demostren que Aina Moll era una persona apassionada, amb una curiositat il·limitada per tot el que l'envoltava i amb una dèria especial per la tecnologia; aspecte que, si més no, crida l'atenció, si tenim en compte que el futur assistent de veu en català du el seu nom. La primera anècdota té a veure amb la visita al *Salon des arts ménagers*, una fira d'articles de la llar, i la segona va tenir lloc aproximadament un any més tard, durant l'estada a la Universitat d'Estrasburg (abril-maig de 1954), en què Georges Straka (Tabor, 1910 - Lyon, 1993) posà a disposició de Moll tots els aparells de l'Institut de fonètica d'Estrasburg, del qual era fundador. El lector podrà trobar aquests fragments a les pàgines 60 i 62 del volum.

Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica és un opuscle d'una vintena de pàgines en què Isidor Marí fa un recorregut cronològic per la trajectòria vital,

acadèmica, professional i política d'Aina Moll. Marí divideix l'obra en sis seccions: «Els primers anys i el període de formació», «Les edicions, la docència i la implicació cultural», «La primera directora general de Política Lingüística», «El retorn a Mallorca», «La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans» i «Els reconeixements». En aquest opuscle, l'autor recull els aspectes més rellevants de la «fecunda biografia d'Aina Moll i Marquès» i se centra en les aportacions que va fer a «l'estudi i a la vitalitat de la llengua catalana», amb atenció especial a «les relacions que va mantenir amb l'Institut d'Estudis Catalans» (MARÍ I MAYANS 2020: 6). Marí dedica una part important de l'opuscle a resseguir les principals fites aconseguides per Aina Moll durant els vuit anys que va estar al capdavant de la Direcció General de Política Lingüística. En destaca el coratge i la disponibilitat cap al càrrec, però també la consciència de la responsabilitat i del repte que suposava assumir-lo. Durant el seu mandat Moll va demostrar sempre un tarannà conciliador i una voluntat d'avançar amb la participació de tots els agents i els sectors socials: la normalització lingüística havia de ser un «procés col·lectiu de canvi social» (MARÍ I MAYANS 2020: 13). Aquesta voluntat de cooperació es va fer explícita, per exemple, amb l'IEC —pel que fa a l'oficialització dels noms catalans de tots els municipis de Catalunya, la creació de la *Comission entara Normalisacion Ortogràfica dera Lengua dera Val d'Aran* o la creació dels llenguatges d'especialitat i la terminologia, cosa que obrí el camí a la creació del Centre de Terminologia TERMCAT—; amb els ajuntaments —per impulsar l'ús normal del català i facilitar-ne l'aprenentatge—; amb el Departament d'Ensenyament i l'Escola d'Administració Pública de Catalunya (EAPC) —amb la intenció de formar els professors d'educació primària en català, en el primer cas, i dissenyar programes i cursos de llenguatge administratiu, en el segon—, o amb els responsables de la política lingüística d'altres territoris de llengua catalana, de les altres llengües de l'Estat i, fins i tot, d'altres llengües d'Europa i del món. Finalment, Marí també presenta algunes de les contribucions a la Secció Filològica de l'IEC, com ara la preparació de la part lèxica de la *Proposta per a un estàndard oral*, sota la coordinació de Joan Veny; la participació en diferents actes com les Jornades de la Secció Filològica de l'IEC a Mallorca (els dies 18 i 19 d'octubre de 1996); l'acte de presentació de l'Any Mossèn Alcover el 2001, i la presentació de la semblança biogràfica del seu pare també el 2001, entre moltes d'altres.

La comunitat acadèmica té, sens dubte, un deute amb la figura d'Aina Moll. En primer lloc, caldria inventariar, catalogar, estudiar i difondre el seu llegat material. Caldria trobar la manera de conservar aquesta documentació i facilitar-ne la consulta a tots els estudiosos. Durant els darrers anys hi ha hagut un interès renovat pels estudis de la dialectologia tradicional, perquè constitueixen fonts d'informació molt valuoses sobre les varietats autòctones. Accedir fàcilment als materials generats per estudiosos com Aina Moll pot ajudar a entendre les conseqüències lingüístiques i dialectals de l'increment de la mobilitat i dels moviments migratoris, que han caracteritzat els darrers cinquanta anys. En segon lloc, com bé s'observa en les dues biografies ressenyades, s'han fet molts actes de reconei-

xement a la figura d'Aina Moll (ARNAU I SEGARRA 2021: 181-186; MARÍ I MAYANS 2020: 21), però potser encara cap que surti de les fronteres estrictes del domini lingüístic català, tot i que, com hem vist, Aina Moll va ser precursora en la recerca lingüística a l'estranger i va tenir cura de difondre la política lingüística de Catalunya a països com Mèxic, el Quebec i el Canadà, Bèlgica i Suècia, entre molts d'altres. El 2021 la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears va convocar el Premi Aina Moll, associat a l'Escola d'Estiu de Lingüística Catalana, una escola que cerca oferir formació en lingüística catalana a estudiants de grau o de postgrau, amb atenció especial als qui es troben en universitats de fora del domini lingüístic. Caldria emprendre altres iniciatives semblants perquè el llegat immaterial d'Aina Moll s'estengués fora de les fronteres estrictes del domini lingüístic català. Finalment, si volem que en el futur hi hagi més Aines Moll, és important difondre la seva figura entre els joves, mostrar de quina manera va ser pionera pel fet de participar en activitats de recerca (estades, congressos, treball de camp), en què rarament participaven les dones en aquell temps, o de ser la primera catedràtica de francès de l'Estat espanyol i la primera directora general de Política Lingüística. Un dels obstacles amb què s'han topat les dones acadèmiques al llarg de la història és que les seves aportacions sovint s'han rebut com a fets aïllats, sense passat ni futur. En aquest sentit, és important recordar que Aina Moll va ser el referent d'una generació de dones que es varen dedicar professionalment a la llengua, bé des de l'ensenyament, bé des de l'escriptura literària o la recerca. Amb paraules d'ARNAU I SEGARRA (2021: 189), en molts sentits, Aina Moll «fou feminista, sense, probablement, haver-s'ho plantejat mai».

Pensar la literatura, construir un país: de Joaquim Molas als moletes

JORDI MARRUGAT

Universitat de Barcelona

jordimarrugat@ub.edu

1. MOLAS (2021a): Joaquim Molas, *El mirall de la vida. Dietari 1956-2015*, Rosa Cabré i Maria Capdevila (eds.), Barcelona: Edicions 62; «Biografies i Memòries» 100.
2. MOLAS (2021b): *Paraula de Joaquim Molas. Cinquanta-sis entrevistes (1969-2014)*, Llorenç Soldevila i Balart (ed.), Lleida, Vilanova i la Geltrú: Punctum, Aula Joaquim Molas.
3. LLANAS I SOLDEVILA (2022): Manuel Llanas i Llorenç Soldevila (eds.), *Àlbum Joaquim Molas*, Barcelona: Ajuntament.